

V Ljubljani, 15. decembra 1914.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI IN ZNANSTVEN LIST.

Letnik XXXV.

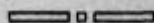
Štev. 12.

Urejuje M. J. Nerat v Mariboru.

V s e b i n a :

1. <i>Pav. Fleré: Svetovna vojska v ljudski šoli.</i>	265
2. <i>Miro Šijanec, Maribor: Dušni boji.</i>	269
3. <i>Dragotin Humek: Pouk v geometriji in geometrijskem risanju na meščanski šoli z ozirom na vsakdanje življenje. (Konec.)</i>	276
4. <i>Književno poročilo.</i>	281
5. <i>Razgled: Pedagoški paberki 284. — Šolske in učiteljske vesti 286. — Razne vesti</i>	287
6. <i>Ob sklepu XXXV. letnika.</i>	288

Last in založba

Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Agitirajte, pridobivajte novih naročnikov za naše liste, ki so:

Učiteljski Tovariš, Popotnik, Zvonček.

Iznova pozivamo vsa okrajna učiteljska društva, naj store svojo dolžnost v polnem obsegu! Vsi na delo!

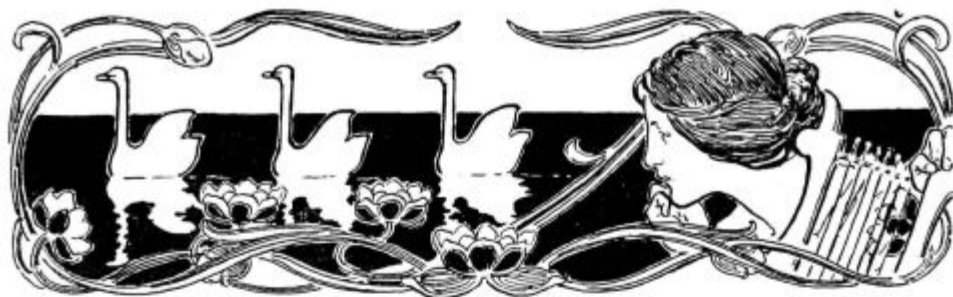
POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrť leta
:: 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v. ::

Naročnino in reklamacije sprejema Zavezin* blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju M. J. Neratu v Maribor, Kaiserfeldgasse štey. 21/II.

::

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

::

PAV. FLERÉ:

SVETOVNA VOJNA V LJUDSKI ŠOLI.

(Malo času primernega pomenka.)

Bojni hrup, grmenje topov, stok ranjencev za pomoč — vse naše današnje življenje se suče samo v jekah teh glasov. Pa naj bi ne prodrli tudi v šolo? Tu naj bi vladal mrtvi urnik? Zdaj z zgodovinsko uro, zdaj z zemljepisno bi dajal koncesijo svetovnim dogodkom? Oni odlok naučnega ministrstva, ki govori o pouku šolske mladine o pomenu sedanje vojne, se ozira sicer predvsem na ta dva predmeta, s tem pa ni končano. Vse življenje preveva sedanja vojna, kaj ne bo tudi vse šole?

Prišel je zdaj čas, tako silen in mogočen, da se mu ne moremo in ne smemo upirati, ampak moramo postaviti šolo neposredno v življenje. Prej kedaj smo iskali zvez, naravnih in umetnih, danes nam ni treba nobenih. Vsi oziri popadajo; samo ena svetloba, krvava pa upov polna je na obzorju: sveti nam, da pogodimo pravo pot. Svetovni dogodki — ti so nam danes učni načrt, ti samo nam dajejo snov, oni določajo urnik. Če pa zdaj enkrat rešimo šolo v življenje, upajmo, da jo tudi obdržimo. Sedanje razmere nam ustvarijo nove razmere, nove potrebe, novo življenje — in z vsem tem pojde šola dalje, če vstopi v prvo: v sedanje življenje...

Svetovni dogodki so nam danes učni načrt. Nič več ne mislimo na to, kaj bomo dosegali, ali bomo urejali učno snov, ki nam jo predpisuje uradni učni načrt. Kakor da je izginil. Le toliko vemo, da je skupni načrt, katerega smoter moramo doseči, že napisan in se glasi: Za domovino! Kakšen bo učni načrt v posameznih predmetih, še ne vemo; piše ga šele nevidna roka usode od dne do dne; a piše ga vztrajno in smotreno: ves pouk in vsa vzgoja služi le spoznanju današnjih dni in po tem spoznanju ureditvi življenja po teh dneh v mirnem času. Bolj ko kdaj prej, mora pripravljati vzgoja za življenje. Pa hoditi moramo že zdaj korak za korakom z njim, da nas novo, ki je v svetlobi tam na obzorju, ne najde nepripravljenih. Veliki dogodki z velikimi žrtvami ustvarjajo

veliko bodočnost, in na njo je treba, da se pripravimo, zakaj ne mogli bi živeti v nji, če nas najde nepripravljene. Zato nam je načrt vzgoje in pouka v zdajšnjih dneh samih.

Svetovni dogodki dobe, v kateri živimo, nam dajejo učno snov.

In to v vseh predmetih; vse bo oživila, vse postavila v življenje. Predvsem zemljepis in zgodovino. Če si si pripravil snov iz zemljepisja: v tem oddelku začnem z domačo kronovino, v tem oddelku z avstrijsko-ogrsko monarhijo, z obliko zemlje... Vse, vse pusti pa si priredi tri velike skice: severovzhodnega bojišča, bojišča na zapadu in onega na Balkanu. Za naše razmere ti skoraj zadostujejo. Zaznamuj le na zemljevidu Evrope z rdečo črto, iz katerega ozemlja so skice vzete. Tukaj pogovori najprej ozemlje, glavne kraje, mesta, reke, pogorja. Več zemljepisja skoraj ne rabiš; znabiti ti bodo dobro služili opisi, pa njih čitanje in obravnavanje ti pride prav pri čitanju. Dobi si več iztisov F. Lavtižarjevih del »Pri severnih Slovanih« (iz D. S. M.) in »Pri južnih Slovanih« (izd. S. M.); dosti snovi ti dasta knjigi. Preskrbi si za šolo »Tendenske slike« ali »Ilustrovani Glasnik« — oba ti prinašata slik krajev, prebivalcev, razmer. Kulturni zemljepis je to; aktualen je. Več da dobička kakor obravnava vse zemlje, solnca in vseh nebesnih teles. Domov dobivajo otroci razglednice iz Belgije, iz Ruske Poljske, iz Bosne, iz Srbije. Izprosi si te razglednice, in okvir, v katerega si polagal pri zemljepisnem pouku po navadi razglednice krajev, ki si jih obravnaval, naj krase danes te, aktualne.

Kaj šele pri zgodovini? Vsak dan je danes kos nove zgodovine, pa boš obravnaval Babenberžane, križarske vojne ali karkoli, kar imaš v načrtu? Bodi, bodi! Časopisi naj bodo učitelji zgodovine; vojna poročila naj ti dajejo snovi! Vzroki, povod, zčetek sedanje vojne vzemi kot prvi del; njen potek sam ti nudi gradiva dovolj. Vmes pa poučuj ustavoznanstvo! Državlanske dolžnosti, mobilizacija, vojni davek, vojno posojilo — vse to so doživeli otroci sami; sami imajo v boju očete, brate; sami so bili pri slovesu v mobilizaciji. Sami naj ti pripovedujejo, ti pa zbiraj, urejaj, podajaj... Lavdon, princ Evgen, nadvojvoda Karol so mrtvi; daleč so. Danes žive in vodijo naše čete Potiorek, Dankl, nadvojvoda Friderik. O njihovem življenju pripoveduj; njihove slike naj vise v šolski sobi. »Rdeči križ«, njegova zgodovina, njegova uredba spada v to poglavje. Moratorij, pomen denarja in njegova vrednost, vedno rastoča draginja, skrb za pridelke spada sem. Kulturna zgodovina je pa, ki te vodi še v računstvo.

Tudi računstvo dobi svojo snov tukaj. Zbirke za ranjence in njih uporaba, preskrbovanje družine vpoklicancev od strani države, prodaja in nakup živil, preskrbovanje živil v obleganih mestih, draginje ti nudijo

građiva za vse štiri operacije na srednji in višji stopnji. Vojno posojilo; obrestni računi; dobiček; ugodna naložitev denarja. Zavarovanje v vojnem času... In še in še! Samo prijeti je treba in uporabiti, pa stojimo z obema nogama v življenju.

V fiziki bomo takoj stopili k topovom, k letalom. Zrak, zračni tlak, Arhimedov princip prenešen na plinasta telesa je snov. Trenje, padci, parni stroji, motorji bodo našli pot v pouk. Parniki, plavanje tudi pri teh — ne, prepričan sem, da kar se tiče te snovi, nas sedanji čas ne pusti na cedilu, ko pa si je vzel ravno tehnične prednosti in vrednote v zakup v današnjih bojih. Kaj in koliko bo zmožgel v pouku ljudskošolski učitelj, mu pove njegova prevdarnost.

O č i t a n j u sem že govoril. Čitanke in berila pustimo za čase suše; zdaj imamo druge vire. O cesarju, o vojskovodjih, o naših vojakih čitajmo! Časopisi prinašajo razna pisma z bojišča, kratke črtice o junaških činih; obeta se nam že tudi mladinskih spisov iz sedanje dobe. »Društvo za učeljski konvikt« je razpisalo dve nagradi; težko že čakamo teh knjižic in ne bi bilo odveč, če bi položili društvu še prav posebno na srce, naj se požuri z njihovo izdajo. Skrb šol in učiteljstva pa bodi, da jih kupujejo prav pridno in jih rabijo v šoli za skupno čitanje. Po vsebini, kakor jo terja razpis nagrad, lahko sodimo, da nam bodo ta delca zelo dobro nadomestovala v teh časih šolska berila.

Največji del vseh dobrot te žive snovi pa odpade na s p i s j e . Prosto zapisovanje zgodovinske snovi, tega, kar se je čitalo — vse spada k temu predmetu, o vsem naj pišejo otroci. Ranjenci prihajajo domov in pripovedujejo... »Oj, otroci, pišite!« — Neizogibna pa je v teh dneh uvedba d n e v n i k a . Tu naj si otroci predvsem zapisujejo vsakodnevne dogodke. Učitelj dobi časopise — v mnogih krajih dnevnik on edini, ki pride z ljudstvom najbolj v dotiko posredno z otroci. Vsa poglobitna poročila pripoveduj, otroci naj si jih beležijo v dnevnik in pisali so poročila o vojni za svoje starše, ki jim čitajo iz dnevnikov doma, in pisali so zgodovino sebi. Samo prosto naj si pišejo, in produkcija bo oživela, kakor je živa snov, ki jo budi. Če imaš za šolo še ta dobiček, da si navadil otroke brez težave, da izražajo pismeno svoje misli, če si jih naučil, da kombinirajo, si to zapisujejo, si napravil velik korak naprej; nehote in brez truda si navadil učence na prosto spisje.

Da ne bomo kratili pri tej priliki učencem b o j n i h i g e r , je umljivo. Dopovedali jim bomo še tudi o mednarodnem pravu, ki ne trpi dum-dum krogel — ki so pri naših borilcih kameni —, ki ne pripušča trpinčenja ujetnikov. In dobiček bo zopet na naši strani.

Kaj pa s p e t j e m , s p r e d n a š a n j e m ? Žalibog še nimamo zbirke naših narodnih vojaških pesmi, a nekaj jih najdeš v Žirovnikovi zbirki,

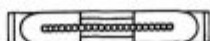
nekaj porabnih v Štrekljevi zbirki slovenskih narodnih pesmi. Če smo dajali prej celo umetnim besedilom narodne napeve, zakaj ne bi izbrali iz Štreklja pesmic in jih podložili primernim napevom. Odpri ušesa in slišal boš v zdajnem času na vasi nove narodne popevke. Ne, niti nove niso; napev ti je nov, besedilo ti da Štrekelj. In poj, kolikor moreš! Vsak dan. Tako primeren čas za to, da podaš narodu, kar je narodovega pa mu ni znano, ne najdeš zlepa, in tako odprtih ušes, tako pripravnih src tudi ne. Poleg narodnih so umetne vojaške, domovinske. A. Kosi jih ima v svojih zbirkah lepo številce; o letnih časih, o živalih, o deklicah in druge pusti za pozneje. — Isto je s prednašanjem. »Za dom med bojni grom« ne napravi v drugih časih istega vtiska; »Odlikovanje« se vrši lahko v resnici; »Ubežni kralj« se je realiziral; tako »Brodnik« i. dr.

Da so se udejvala ženska ročna dela popolnoma vojnemu času, je znano dovolj in mi ni treba povdarjati še posebe.

To vse so predmeti na srednji in višji stopnji. Na nižji prevzame vse, kar se da tu povedati iz vojne, na z o r n i n a u k . Vojaki! Oj, katero otroško srce se ne razveseli! Puške, sablje, čake — vse bodo delali pri nazornem nauku, risali, pravili... In zvez bo toliko, da bo vzklikal učitelj v elementarnem razredu: »Die Geister, die ich rief...« Ampak veselje bo imel in otroci pri njem, če bo zbiral za nje povestice, jim jih bo pravil, jih z njimi ilustriral, predstavljal. Tudi nazornemu nauku, in temu še posebno, je dano, da stopi v življenje. In treba mu je, zakaj tudi iz teh prav malih bodo veliki ljudje...

Svetovni dogodki nam določajo u r n i k . Kaj bom čakal na zemljepisno uro, če nam je zaznamovati po prejemu izrednih dogodkov na naših skicah novih krajev? In si ne bomo šli zabeleževati teh takoj v svoj dnevnik, ko jih izvemo, pa četudi mi kaže in predpisuje urnik prirodo-pisje? Da bi prišel zaradi tega navskriž s šolskimi oblastmi? Kdor je tak plašljivec, bi mu rekel, da naj ne doživi časa, ki ga živi; da naj ne dočaka te prilike, ki je osvobodila šolo »šole« in jo postavilo v življenje.

Govoril sem o pouku. O vzgoji, ki je tesno zvezana z živim poukom, ki tvori z njim eno, mi ne preostaja, da bi še kaj povedal. Državljska vzgoja, socialna vzgoja, milosrčnost, bratstvo in njega zavest — vse to so pojmi, ki jih ni treba povdarjati. Če stopi življenje v šolo, vzgaja v istem hipu samo za sebe z vsemi svojimi potrebami, z vsemi svojimi smotri...

MIRO ŠIJANEC, MARIBOR:

DUŠNI BOJI.

»Težavna borba je za ideal.«

A. Aškerc.

»Življenje boj je brezobziren.
S človekom bije boj...
da ne premaga te tvoj bližnik,
ti čuvaj se, na straži stoj!«

A. Aškerc.

I

Vse, kar živi, bije boj za življenje. Za svoje bitje bori se, kar in kakor živi; rastlina, žival in človek: eno bitje zoper drugo, ena vrsta proti drugi, eno pleme z drugim zoper tretje. Živeti, biti, to pravo ima vsako žitje, ker ga ima od Vsegamogočnega, ker ima moči, da raste, poganja, se razvija, živi; boriti se za življenje se torej vsakdo more in mora. Vprašanje je, zakaj, kakšen je, kakšen bodi ta boj in — konec. V tem, kako se borimo, kako zmagamo, kako delamo in nehamo, s tem se razlikuje človek od živali, od nemih bitij, pa tudi človek od brata — človeka.

Vse življenje človeka, kakor sploh vseh bitij, je torej: boj in delo. Mi smo vedno delujoča bitja, četudi se vselej ne zavedamo; med delom in med počitkom delujejo v nas sile. Celo v spanju ne neha delovanje, bodisi telesa, bodisi duše; delovanje mišljenja traja nadalje, četudi bolj rahlo, rekel bi, pridušno; ko sanjamo, živimo v sanjah; sanje so življenje ter se ovadijo po besedah in kretnjah. Od začetka pa do konca življenja, od zibe do groba se človeški organizem ali ustroj odzivilje vplivom raznoterih dojmov ali mikov.

V tem delovanju razločujemo: avtomatiška dejanja, ki se izvrše mehanski, brez posredovanja naše zavesti — tako n. pr. dihanje, prebavljanje, obtok krvi i. dr. —; samohotna dejanja, ki jih zavestno, pod vplivom razlogov izvršimo. Ta samohotna dejanja so to, kar imenujemo relativno življenje, to je življenje z našimi sodruži ali socialno življenje.

Katere gibajoče sile so, ki povzročajo in določajo naša dejanja? — Odgovor: čustva! Karkoli storimo, delamo, — izvršujemo pod vplivom kakega čustva, najsi bode to že dobro ali zlo, močno ali slabo, trajajoče ali hipno.

Ko bi o vrsti in razredbi čustev vprašali pesnike, umetnike učenjake, bi nam rekli, da je število čustev — legija; in v resnici, odkar biva človek

na tem svetu, je naše življenje neizčrpan vir čustev, iz katerega zajemajo umetniki in pisatelji snov za drame, romane, slike. Kako globok, bogat je ta vir, tako različna, brezštevila so naša čustva. Nebroj je individuv, nebroj je čustev.

Kakor v slovstvu in slikarstvu tako tudi v godbi nahajamo slike iz življenja, odtis notranjosti, pesmi brez besed! Vsak umetnik »po božji volji« ima svoj posebni način naziranja, motrenja in izraževanja; istega muzikaličnega stavka ne bo nikdar več na isti način izrazil, vedno bo našel nove teme.

Toda, kako mnogobrojni so motivi v glasbi, vendar jim je vrsta sedmih glasov sredstvo za brezštevila kombinacije. Enako velja tudi o čustvih; kolika in kakšna so po številu in posebnosti in tenjah, vendar jih zbog sestavljenosti, jasnosti ali tajinstvenosti razredimo na kaj pičlo število. Ni jih sedem, niti treh čustev, kojih zveza bi tvorila vso zamotano, kombinirano življenje čustev; komaj dve, le dve vrsti čustev imamo, poznamo vsi, ki čutimo človeški, le dva izvora vsega delovanja na tem svetu: *p o ž e l e n j e* in *o d p o r*. Prvo žene človeka, da bi dosegel, česar si želi; zadnje ga zadržuje, mu brani, da bi se izognil, česar se boji ali česar ne mara. Naj si bodo torej čustva katerega koli izvora, naj li težijo po tem ali onem koncu, vsekdar so ali prijetna ali neprijetna. Prijetnost in neprijetnost, *u g o d n o s t* oziroma *n e u g o d n o s t* je torej najbistvenejši znak čustev. Morem še dalje iti in celo trditi, da ima človek pravzaprav le eden razlog k dejanju oziroma nehanju: *t e ž e n j e*, bodisi *p o z i t i v n o* teženje, da bi se kaj zgodilo, bodisi *n e g a t i v n o*, da bi se kaj ne izvršilo.

»Čut premagan ne umrje,
ker ni dano mu umreti,
on jedino hipa čaka,
ki ga spet na dan pokliče.«

A. Funtek.

Primere za vse vrste čustev nam nudi opazovanje lastnega in tujega življenja. Kdor ga opazuje, ta modruje, a kdor čuti ta zna.

Glej jo rožo, ravnokar je razcvetela, kako krasna je v jutranji rosi, ob svitu zore; vidim, da je nad vse lepa, čutim, da bi jo rad imel, da je poželim; roko stezam in stegnem, da bi jo utrgal, da bi se naslajal, da bi jo imel, njo in z njo vse prijetnosti. Toda — »entro le labbra ed il calice« — evo negativno poželjenje! Če se bojim utrgati, ker stoji v sosednem vrtu, ali če se mi usmili, uničiti nje življenje, tedaj nastane bojazen, ki se prvi želji zoperstavlja. Pa »What's in a name? that which we call a rose, by any other name would smell as sweet«, kar imenujemo rožo, kakor bi jo tudi imenovali, bi prijetno duhtela. — Mladenič vidi lepo dekle; mladeniču dopade, poželjenje se zbudi, se ga loti; poljubil bi, bode,

rožo, dekle, če bi želečega ne zadrževalo »trnje«, oziri in okolščine. Navadno se oglase pomisleki o istem času kakor se zbudi poželenje.

Toda, utegne kdo ugovarjati, jaz naglašam v navedenih primerih *n a s p r o t j e m e d č u s t v o m i n p a m e t j o*. Zadnja je, toda ne vselej nazadnje, ki mladeniča zadržuje, ki igra odločilno, sicer lepo, a neprijetno ulogo, da mladenič za čas uteši, zavrne in zmaga poželenje. V drugih slučajih pa zopet čustvo premaga in k blagemu dejanju spodbuja, dočim mrzla pamet nasprotuje in egoistične sklepe utrjuje. »Navzlic skupnemu izvoru in vzajemnemu poslovanju čustvenih in umskih sil pa se vendar v neredkih slučajih javijo med obojimi nasprotja. Kadar namreč vidimo ali slutimo, da nam uspeh našega izsledovanja ni ali ne bode ugoden, da nam morda razdere priljubljene, v nas že izza mlada utrjene nazore ali nam celo donese gmotno ali moralno škodo, tedaj nastane v nas med čustvom in razumom *s p o r*. — Navadno zmaga v tem sporu pač hladni trezno preudarjajoči razum in čustvo se mora ukloniti. Niso pa izključeni slučajji, da se premogočno čustvo postavi po robu vsem razumnim razlogom; zlasti krepkočudni, odporni ljudje često zakrcknejo proti vsakemu izpametovanju ter vztrajajo pri svoji priljubljeni *z m o t i*.« (V. Bežek.) Zakaj »zmoti«? Poznam take slučaje in motrenje ter naziranje o »glavi in srcu«: ves svet jih pozna ter jih izraža ne le po umetnikih in pesnikih, ampak tudi v navadnem govoru. Ali ne pravimo, da je srce kraj vsega blagega, da vse plemenite misli prihajajo iz srca, da je »srce človeško sveta stvar«. »Srce ima razloge, ki jih razum ne pozna« pravi Pascal.

In vendar, in vendar so ljudje, no, tudi učenjaki, ki kljub avtoriteti izkušeni ne govore o *n a s p r o t j u*, ki ga drugi stavijo med čustvo in razum, ker je nasprotje navidezno, torej zmota »a priori«.

Gotovo, priznavam, da pri površnem opazovanju stvari spoznamo le dve vrsti motivov, ki bivajo pred čini: ono *č u s t v a* in ono *r a z u m a*. Zdi se, kakor da bi v človeku bivali dve osebnosti, prva povzročujoča, preobčutna, ki nas zgane, vleče, tira k dejanju, druga pa zmerna, previdna, prevdarjajoča, da ohranimo oblast nad nami. In tema deloma našega »jaza« se ne priznava enaka vloga v življenju. Res je, da je nekaterikrat naše priznanje zasluži človek, razumni človek, ki se je upiral in premagal strastnim občutom; tedaj smo razumu priznali prvo mesto ter dejali, da naj razum vodi čustvo, da ga naj podjarmi, uduši, če more. Drugikrat zopet vidimo kaj radi, da človek pod oblastjo čustev dela, če dobro dejanje takorekoč brez vsega premisleka izvrši. Pravimo tedaj, da je človek krepke čudi ter se zaničljivo posmehnemu pedantu, ki hoče vedno razumen biti; pedanti so nam kar dolgočasni. A mi ne odobravamo samo dobra dejanja, ki so neposredni izraz blagih čustev; naša simpatija

in soglašanje za čustvo gre često dalje, tako da celo opravičujemo napake, da so le znak občutljivosti onega, ki jih osvedoči; mi jih sodimo z očmi umetnika. Posebno pesniki se zavzamejo za marsikatero stvar, bodisi za prestopke; opevajo vino, lahkoživost, celo zločin, tako da nas s svojimi mamljivimi glasovi skoraj dovedejo do misli, da bi tudi postali »junaki«. Don Ivan na odru je vse kaj drugega nego v navadnem življenju; tam je celo simpatičen krepostnim damam, in za navihanca, ki je katero dobro speljal, imamo neko čustvo, sočutje ter še se smejimo, če tudi čina ne odobravamo.

Ti nasprotujoči sodi o čustvu in razumu kažejo precejšen del resnice in pravega opazovanja; vendar biva v tem očitnem sporu temeljna znota.

Brez vsega daljšega premisleka moramo priznati, da se čustva ne porajajo v srcu ampak — v glavi. »Srce« ne čuti, ko imamo odločevati ali kaj učiniti; organ je s svojo posebnostjo kakor vsak drug; »slab« a vendar »močen« organ je z živci zvezan z osrednjim živčevjem. Priznam, da se ne giblje in krči redno kakor nihalo; bije in trka, hitreje ali počasneje, kakor so pač čustva, ki polnijo in gibljejo dušo; torej je deležno vsega veselja in trpljenja ter izraža, kar v nas živi, na svoja načina. V čustvenem življenju igra tedaj veliko vlogo, čepram postransko, bolj posredno. Če kdo pravi, da čustva prihajajo iz srca, je to nekakor tako, kakor — last non least — da bi psu čustva prihajala iz repa, ker pes maha z repom, če je dobre volje, ali pa ga skrrije med noge, če se boji.

V naši duši, in ne v srcu nam je iskati sedež čustev, ki nas budijo, bodrijo in prisilijo k dejanju. Tako je, mislim. Kaj pa je duša, kakšna je, kaj je nje bistvo, tega opredeliti živ krst ne more; drugemu razmotrivanju in opisovanju pa tukaj ni prostora, ker vprašanje spada v metafiziko, življenje pa ostane tudi nadalje uganka. »Geschöpf kann Schöpfung nicht durchdringen, der Belebte das Leben nicht enträtseln. Über die eigene Voraussetzung kann keiner hinweg.« K. König.

Toliko pa vendar že vemo vsi, da imamo možgani, da z njih pomočjo mislimo, čutimo in radi tega delujemo. Svoto vseh teh obširnih in zamotanih opravil pa oznamujemo po okolščinah z istovetnimi izrazi moči: duša, duh, razumnost, zmožnost presojevanja i. t. d.

Tako smo se že privadili te razredbe in razlike, ki vendarle tvorijo abstrakcije, da smatramo dušo nekako razdeljeno na različne dele, da en del služi spoznavanju stvari, drugi del presojevanju, še drugi del čustvovanju itd. Mislimo si, bolje, domišljujemo si, da imajo te duševne moči

poseben del v naši glavi; nekateri si celo predstavljajo, da sta razum in čustvo ločena po neprodorni steni, ki razumu ne dopušča, v svetišču čustvenega bivanja in gibanja razkazovati in urejevati. V tem biva z m o t a . — Vsakemu naših organov je odkazano svoje opravilo. Usta prežvekujejo živila, želodec jih prebavlja; srce pretaka kri in jo pošilja k pozameznim delom in udom telesa, itd. — Vsak teh delavcev opravlja svojo nalogo, dosledno, vedno in vestno, toda le v nekakem soglasju, sodelovanju z drugimi, da opravlja delo, ki služi posameznemu individuvu in plemenu za ohranitev bitij.

»Veda, ki je posvečena zgolj objektivnemu umovanju, se izkuša kolikor možno osamosvojiti od subjektivnega čustvovanja ter se otresti vsakršnega čustvenega vpliva; po možnosti deluje s suhimi dejstvi, z izvestnimi količinami, katerih najpristnejša izrazila so številke. — Čustvo nas usposablja, da razločujemo to, kar našemu ustroju ugaja in kar mu škoduje, z umom pa spoznavamo sredstva za pribavljanje (pridobitev) ugodnosti in odvrčanje neugodnosti.« (V. Bežek.)

Naša duša, ali, ako hočete, naš duh živi in se oživlja edino le po predstavah, po duševnih slikah; toda mi se le redko zavedamo globine in sile te resnice. Nekateri se trudijo, da bi razločevali kaj je subjektivnega, kaj objektivnega med čustvom, ki ga čutimo mi, ne da bi ga drugi opazili ter opazovanjem skozi naša čutila, ki se lahko podvrže kontroli drugih. So nekateri dušeslovci, ki bi iz vede radi izgnali vso subjektivnost, da bi se držali samo objektivno dognanih dejstev. No, v duševnem življenju je vse subjektivno! Vse je za nas v slikah; slike naši najpriprostejši občuti, slike naši zamotani vtisi, slike naše misli in besede, s kojimi jih izražamo; slike tudi čuvstva, ki iz tega izvirajo, ki jih zaznavamo in ki končujejo v dejanjih.

Opazujmo nekoliko bolj natanko to dejstvo; saj se premalo misli na to, tako da je ta nevednost kriva mnogih zmot v dušeslovju.

Aristotel že je dejal: »Ni česa ni v duhu (duši), česar ni bilo poprej v čutilih.« Z drugimi besedami: Naše misli se porajajo iz občutkov, ki nam prihajajo do zaznavanja i razumevanja od zunanjega sveta ali iz naše notranjosti po peterih čutih. S pomočjo vida, tipa, sluha, okusa in voha zaznamo predmete ter sklepamo na njih bivanje; ravno tako ustvarjamo odnošaje med stvarmi s pomočjo čutov ter jih primerjamo in tvorimo sôde o njih lastnosti. Vse to je slika o predmetu.

Primer nam bo to pojasnil. Urezal sem se v prst; to je mehansko dejanje ali prigodek. Rana razdraži konce dočutnih živcev, in v a l n e - p o z n a n e n r a v i , kojega hitrost so merili (znaša 30 m v sekundi), teče skozi živce rame; tudi tukaj biva materialni, fiziološki potek. Valo-

vanje se širi in dospe do možganov, kjer zgame skupino možganskih stanic. Tudi tu še deluje fiziologija. In sedaj nastopi tok, se vrši pretok, ki ga še noben učenjak do danes ni mogel doumeti in tolmačiti, tako da si ne moremo ustvariti pojma: naš čuteči in misleči »jaz«, t. j. naša duša, ima ono, kar imenujemo »č u s t v o«. To ni več mehanski, fiziološki, ampak to je že dušeslovni pojav. Ta občut je subjektivno doznana, n o t r a n j a s l i k a, predstava, ki se bistveno razlikuje od gibanja stanic. Ta občutek je pa že sestavljen, če bolečin vzkliknem: »Urezal sem se!« V teh besedah razločujemo jasno: čuteči, trpeči j a z, subjekt, in zaznani v z r o k, ki je rano povzročil. Obenem pa pripisujemo delujočemu predmetu vzroka (agens), ki nas je ranil, določne lastnosti: mi vemo, da je bil nož, da je bilo nekaj ostrega; skoraj istočasno pa smo nehote roko nazaj potegnili. Vse to se je vršilo v majhnem delu sekunde in se vrši v enakomernem, istem redu: ranjenje, rana, živčni val, zagibanje možganskih stanic; to so fiziološki ali dočutni pogoji občutka. Nazadnje konča ves ta prigodek (Vorgang) v p s i h o l o š k i p r i k a z n i, v s u b j e k t i v n i s l i k i: ranjen biti. Ta je tako zelo predstava, predočba, da se nam še potem zopet zdi, da imamo občutek brez fizičnega vzroka, t. j. k a k o r b i se urezali. Imamo tudi lahko občutek, če tudi ni povzročen od snovnega (materijalnega) vzroka, ali tudi pod samim vplivom napetega pričakovanja, nestrpnosti, še predno je resnični vzrok začel delati.

Ni oko, ki vidi; oko je le čutilo, organ, fotografski - stereoskopični aparat, v kojem ne biva vidni čut, ampak opazovalec je, ki zazre podobo. Uho samo ne sliši, ravno tako ne, kakor sprejemni aparat na telefonu ne sliši; ampak sprejemalec, slušalec sliši. Niso naša usta, ki okušajo jedi, ni naš nos, ki voha, dočuti vonjave, — niso naši prsti, ki vedo lastnosti zunanjih predmetov, kojih se taknejo, — ampak pri vseh teh operacijah naših čutov, pri činih in učinkih je naš j a z, z drugimi besedami naša d u š a, ki, č u t e č a i n m i s l e č a obenem, sprejme s l i k o i n t v o r i s ô d o n j e j.

Seveda so naši čuti za zaznavanje istinitega sveta, pod navadnimi pogoji, potrebni; potrebujemo oči, da vidimo, ušesa, da slišimo. Možno pa je tudi, da je človek slep, a vidi v sebi razne prikazni vsled vidnih h a l u c i n a c i j, da je človek gluha, a vendar domneva slišati glasove. Taine je celo trdil smelo, da so vsi naši zaznatki v normalnem stanju — prave halucinacije. To je pretirana trditev, ker so halucinacije »čutna mamila« (Bežek), ki nastanejo brez vsakega vnanjega dojma. Trditi pa smemo popolnoma prav, kar piše P. Dubois: »Alles im Geistesleben ist E i n b i l d u n g, das will sagen Bildung von geistigen Bildern, und man muß unterscheiden zwischen wahren E i n b i l d u n g e n, die der W i r k l i c h k e i t e n t s p r e c h e n, und falschen Einbildungen, die auf Irrtum

beruhen.« Saj je spoznana resnica, da gledamo, a vendar ne vidimo, slušamo a vendar ne slišimo, t. j. da ne zaznamo mikov. Kačar si zamaknjen v kako delo ali vglobljen v misli, ki absorbirajo vso drugo pozornost, ne slišiš, da bi ura bila ali da je kdo vstopil; v grozi, jezi, v verskem navdušenju, v dušnih pretresih (afektih) se lahko prigodi, da si se ranil, ne da bi čutil bolečino.

Prigodi se pa lahko tudi nasprotno; slišal si, kakor da bi kdo pozvonil, a potem se domisliš, da zvonček ne funkcionira, ali pa se »na lastne oči« prepričaš, da nikdo ni pozvonil. — Nekaj sličnega se dogaja tudi v naši duši; tudi ona more imeti občutke, čeravno se ni nič godilo, kar bi jih ustvarilo. Naj navedem tipičen slučaj za bivanje občutov. Doktor Sch. je tristo oseb »elektriziral« z električnim strojem, ki ni imel nobenega električnega vira; 77% navzočih poskušanih je čutilo različne občutke, opisali so natančno, kaj in kako so čutili, od rahlih bodljajev do neznosnih bolečin. Zopet drug doktor je sledeči poskus naredil: Postavil je prikrito posodo na mizo ter pozval slušalce, naj pazijo in vlečejo vonj v sebe ter nazadnje naj opišejo občutke. Izprva nikdo ni vohal, potem pa so se po vrsti oglašali ter povedali kakšen vonj se širi po dvorani: od najbolj finega do najbolj močnega, od prijetnega do neprijetnega. In kaj je bilo v posodi? — Čaša čiste vode! To ni bila sugestija, in vendar so navzoči čutili sugestivnost (Suggestibilität) kakor bolni; ta sugestivnost je obče človeška ter se imenuje: l a h k o v e r n o s t. Iz tega razvidimo, da predstava zadostuje, da se poraja občutek, kojemu manjka vsak zunanji vzrok. Značilna prikazen celega našega duševnega življenja je torej predstava, ki sloni na istini ali na zmoti, na vsak način pa je subjektivna.

»Občuti, zaznatki in nazoni so gradivo, ki nam dohaja po čutilih, a se obdela v nas v predstave. Predstave so torej nekaki posnetki, proizvodi, nekake slike nazorov. Tako pa postanejo predstave nadalje, že same na višji stopnji, podlaga še višjemu razvitku, p o d l a g a r a z u m u.

Kaj pa je čustvo? No, kurenti so kurenti (bi dejala mati) in čustva so čustva (bi dejala hči). Mi pa bomo rekli: Ko se iz prvotnih zaznatkov in nazorov polagoma razvijejo predstave in pojmi, tedaj tudi ti višji dušni stvori vplivajo prav kakor prvotni dražljaji na nas: ugodno ali neugodno, ter nam istotako provzročajo prijetna ali neprijetna čustva. »Ugodnost oziroma neugodnost je torej najbistvenejši znak čustev.« To je z ozirom na prej povedano trditev i obenem označenje bistva. Poleg občnega svojstva prijetnosti in neprijetnosti pa je z nekaterimi čustvi v zvezi nasprotje »v z n e m i r l j i v o s t i« in »p o m i r l j i v o s t i« in pa »n a p o n a i n o d p o n a«. Nekateri predmeti, lastnosti in dejanja vplivajo vznemirljivo, a drugi pomirljivo. Vznemirljivo vpliva n. pr. rdeča barva (tudi na nekatere živali) a pomirljivo modra. Čustvo napona nam povzroči

nestrpno pričakovanje ali napeta pozornost, odpon pa nastopi po izpolnitvi pričakovanja ali kadar mine vzrok zanimanja. — Toda tudi vznemirljiva in pomirljiva, naponska in odponska čustva so ali prijetna, ali neprijetna. Iz tega sledi: Čustvo je začetek in konec predstave, je predstava, ki postane »gorka«, ali, ki »se barva« s pristopom novih gibov čudi. »Občno svojstvo čustev je v najtesnejši zvezi z gibi.« (Bežek.) — Duševna slika pa more tudi »mrzla«, čisto umstvena (intelektualna) biti. Pravimo, to ali ono nas »ogreje«, t. j. razburi, da kri šine v glavo, drugo zopet nas pusti popolnoma »mrzle«, t. j. neobčutljive, kakor da bi se nas nič ne tikalo. V tem slučaju duševna slika nima nobenega učinka (efekta) na naša dejanja; mi se ne odzivljemo pod vplivom same ideje; za dejanje, izvrševanje treba »gorkega«, razburjivega, gibajočega elementa, ali kakor pravi tujka »emocionalne« sile. (Lat. izr. *movere*, it. *muovere*, fr. *mouvoir*, angl. *to move*).

Naj pojasnim s primerom. Čitamo v pismu opisovanje poti, podrobnosti, malenkosti, več ali manj vsebino, ki nas pusti indiferentne. Vsaka beseda vsebuje predstavo, kakor uči dušeslovje o jeziku; tedaj smo pri čitanju imeli celo vrsto slik, ki so često bile zelo zamotane, ker nekaterikrat ena beseda izproži že mnogo misli. Kar naenkrat nehamo čitati, obstanemo, kakor bi se tok misli ustavil. Kaj je? Prijatelj na potovanju nam očita, da tega ali onega zanj nismo storili, kakor se je nadejal, ker smo mu obljubili. Ker pa smo vendar obljubo izpolnili, nas ta predstava ne pusti mirnodušne kakor prejšnje. Polasti se nas majhna ginjenost in nemir; očitanja nas je sram; predstava, kaj prijatelj utegne o nas misliti, nas neprijetno »dirne«.

Drug primer. Deklica gre mimo prodajalne cvetlic, kjer vidi šopek vijolic. Pri pogledu na vijolice nastane gotovo duševna slika; predstava more biti mrzla in deklica gre mimo, ne da bi se za cvetlice dalje zmečila. Pride druga, vidi, ima tudi duševno sliko o vijolicah, — a že misli, da so cvetlice lepe; deklica obstoji, jih opazuje, polasti se je želja po oznanjevalkah pomladi, vstopi v prodajalno, da jih kupi. Duševna slika o vijolicah je dobila »barvo« od estetskega čustva, ki povzroči prijetno valovanje v duši. Pogled na vijolice zamore še bolj prijetno, sladko čustvo pokretiti; če se deklica zmisli na bolno prijateljico, koji hoče podariti šopek, ali če je morda sama dobila v dar »govoreče priče« prijateljstva, li ne bo čustvo še živahnejše postalo?

Še en primer, ki dobro kaže, kako zamore v začetku brezbarvna slika povzročiti prijetna ali neprijetna čustva. Mlad Poljak potuje po Rusiji. V P. je povabljen na večerjo pri knezu J. To ni nič posebnega, zato je mladi Poljak mirnodušen. Pri večerji kroži srebrn pladenj; ker tudi to ni nič posebnega, ostane Poljak hladen ob pogledu, ki povzroči pred-

stavo. Ko položi sluga pladenj pred Poljaka, dopade delo umetnika, vzbudi valovanje, dopadenje, dalje nekako veselje ali pa tudi zavist, ker Poljak ljubi in kupuje za svojo zbirko redke srebrnine. Naenkrat ustavi pogled, zre na krožnik, čelo se mu zmračí, neprijetno čustvo ga gane, se polasti njegove duše, kjer je prej bivala predstava sama. — Na pladnju vidi grb in ime — svoje rodovine! Ko so Rusi v vojni (1914, večnaja pamjat) zaplenili grad K, pri Lvovu, so med drugimi rečmi odnesli pladenj. Predstavljamo si lahko položaj mladega Poljaka, kako mu je bilo po vrsti in kaj je trpel nazadnje, ko se na vse spomni, ko vstaja slika za sliko; spomin zadostuje, da obudi predstavo, ki je na ta način čustveno poudarjena (gefühlbetont). — Preišči in presojuj v luči teh dejstev vse Tvoje misli, vsa Tvoja čustva, vsa Tvoja dejanja, in našel (našla) boš, da si sledijo vedno v istem enakem redu: misel ali duševna slika; — more mrzla, brezbarvna biti, more pa v nasprotnem slučaju, barvo in naglas dobiti po prijetnem ali neprijetnem čustvu, ali čustvu ugodnosti in neugodnosti, posledica je poželenje ali pa odpor; dejanje — je dosledni konec, razven če se ne zbudi katera druga predstava, ki je prvemu duševnemu stvoru nasprotna.

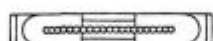
Videli smo, da se stremljenju čustva upira razum, nasprotno pa se razumu vselej ne posreči prevladati čustveni vpliv. »Smoter obojega, čuvstvovanja kakor umovanja, pa je itak isti: obramba in ohranitev posameznika in indirektno tudi njegovega rodu. A kaj je vzrok tej izpremambi mrzle duševne slike v gorko čustvo, ki dejanje pogojno pokreti? — Egoizem — samoljubje!

»Mi vsi smo zaljubljeni vase,
a vsaki o sebi odločno taji to
in vsakemu tudi poda se,
ko — brani le svojo zavest plemenito.

A. Medved.

Predstava je mrzla, dokler ostane splošna in nima za nas nobenega interesa, zanimanja v snovnem smislu. Čitanje znanstvene razprave, ki nas celo zelo zanima, pušča mnogo izrazitih, a mrzlih slik v našem duhu. To je čisto intelektualno življenje, ki dobro godi učenjaku, kojemu učenje in spoznavanje povzroča ugodno stanje, ker ga giblje in žene poklic in opravilo. A nekaj drugega je, če je naša pozornost, pazljivost naperjena na nas, na našo notranje in zunanje življenje, na naše materialne in нравstvene interese. Ti nas budijo, gibljejo, ko predstavo tega ali onega spremlja čustvo, kakor hitro stopi v ospredje naš jaz. To zanimanje utegne biti materialno, navadno; tako vzbuja n. pr. predstava o dobri jedi, ki jo bomo uživali; kakor vzvišena tudi je naša duša, vendar za

tako ugodnost ni neobčutiljiva in tudi ne more samosvoja biti. Čustva, ki se porajajo na najnižji stopnji, ter jih kakor občutke povzročijo fizični dražljaji, so nižja, a višja čustva so ona, ki so spojena s predstavami in sodi. Višja čustva so dvojna, kakor je tudi boj dvojen: za obstanek posameznika in pa boj za obstanek rodu. Za višje čustvo imam ono, ki me žene, da iščem estetske ali leposlovne užitke, ki jih nudi umetnija. Navduševati pa se tudi moremo za etiške, religiozne ideje, hrepeneti, težiti, moremo tudi za vzorom in krepostjo. Nekomu se celo izraz »ideal« višji zdi nego »vzor«. Dokler nam po žilah teče rudeča kri, uživaj življenje v vseh prikaznih, tako nam pravi — človek — zemljan. Baudelaire, dekadenten pesnik pravi: »Vpijani se z vinom, ljubeznijo, krepostjo; vseeno, samo da se vpijaniš.«

DRAGOTIN HUMEK:

POUK V GEOMETRIJI IN GEOMETRIJSKEM RISANJU NA MEŠČANSKI ŠOLI Z OZIROM NA VSAKDANJE ŽIVLJENJE.

Metodičen in informativen spis.

(Konec.)

Rekel sem, da je v vsakdanjem življenju prizma najvažnejše in najbolj razširjeno telo. S tem pa seveda nisem hotel trditi, da nam ni treba upoštevati tudi drugih telesnih oblik.

Pred vsemi omenjam valjaste predmete. Takih je prav veliko število. Cestni in njivski valjarji, pa valjarji v sadnih in grozdnih mlinih, mlinski kamni, vretena, najrazličnejše posode iz gline ali iz ploščevine, posebno kuhinjski lonci, posode za premog, in votle mere, strešni žlebovi in odvodne cevi, pa gasilske, vodovodne in plinove cevi, dimniki, banjastoboki, stolpi in stebri imajo valjasto obliko. Koliko lepe snovi, če hočemo govoriti o teh predmetih in o rokodelcih, ki so jih ustvarili!

Računanje površine ima pomen le pri nekaterih posodah, ki so narejene iz ploščevine ali iz lepenke. Tu je prilika, da ponovimo kaj o krogu. Obenem lahko pojasnimo, kako nastanejo telesa, če se vrta ta ali oni lik. Od tu je le kratek korak do strugarja in do lončarja. Dobro je, če si z učenci ogledamo dotične delavnice. Učenci sicer poznajo mnogo takih predmetov, ki sta jih izdelala ta dva rokodelca, prav malokdaj jim je pa jasno njih izdelovanje. In to ni postranska stvar!

Valj in prizma sta v tesnem geometrijskem sorodstvu. Zato je najbolje, da obravnavamo valj takoj za prizmo. Ne vem, kje je zapisano, da bi moral obravnavati najprej vsa oglata in nato vsa okrogla telesa. In če pravim, da je valj prizma, ki ji je osnovnica krog, nisem zagrešil s tem veliko. Učencem pa je računanje valjeve prostornine takoj jasno. Kako se prizma polagoma izpremeni v valj, pokažem učencem takole: V šolo prinesem debelo kvadratno ravnilo in oblič. Če posnamem z obličem vse štiri dolge robove na ravnilu, dobim oglatemu svinčniku podobno prizmo. Ko sem posnel robove še dvakrat ali trikrat, dobim valj, ki je pravzaprav prizma, ali pa je to prizma, ki je pravzaprav valj, kakor drago. Da ni krožna osnovnica sedaj več tako velika ko prejšnji osnovni kvadrat, me prav nič ne boli. Dognati sem le hotel, da ni za računanje valjeve prostornine potrebno novo pravilo. Pri računanju valjeve prostornine upoštevamo v prvi vrsti zopet take naloge, ki so vzete iz življenja in imajo pomen za življenje. Zato računimo najprej prostornino različnih posod kakor sem že to omeril pri prizmi. Tudi tu imamo nalog, ki bi jih lahko uporabil rokodelec. Klea r ima n. pr. narediti v o t l i h m e r p o $\frac{1}{2}$, 1, 2, 5 l. Vsaka posoda bodi enakostranični valj. Izračunati je premer oziroma višino posod. Obenem je to lepa naloga za risanje mreže. In takih nalog je mnogo. Pa tudi nalog za s o d a r j a imamo. Poleg večjih votlih mer, ki so lesene in ki imajo popolnoma valjasto obliko, računimo tudi prostornino s o d o v n a podlagi valja. Prav tako lahko izračunimo prostornino v o d n j a k o v i n k a p n i c, ki so valjaste oblike.

Veliko lepih nalog imamo za risarsko uro. Opozarjam zopet na kleparska dela in na k a r t o n a ž o. Tu je tudi primerov za računanje površine. Projekcijsko risanje in risanje mrež se v mnogih slučajih tesno opira drugo na drugo. Mnogo primernih predmetov sem že imenoval. Da izpopolnimo risanje iz s t a v b a r s t v a, poizkusimo narisati enostaven o b o k, ki ga vidimo v šoli ali v cerkvi. Opozorimo učence na smer, ki jo imajo posamezne opeke v oboku. Pokažimo jim druge vrste oboke, pa različne z i d n e v e n c e, ki so sestavljeni iz valjastih in prizmatičnih prvin. Tu nehote zaidemo v pogovor o s l o g i h, in prav je tako. Veninven pa veljaj načelo, da služijo v opazovanje, merjenje in risanje najprej življenjski predmeti, potem modeli in naposled slike in risbe. Tudi z ozirom na r o k o t v o r n i p o u k imamo dokaj prilike, da navajamo učence k samostojnemu delu. Kdor je znal narediti iz lepenke prizmatično škatljo, ta bo zlepil tudi valjast tulec za barvnike ali za drugo šolsko drobnjav. Velike vrednosti je m o d e l i r a n j e. Vsak učenec naj poizkusi narediti iz gline model kakšnega preprostega predmeta, ki ga je narisal, ali pa narobe: po izgnjetenem modelu naj nariše načrt dotičnega predmeta. S takim delom

pripravimo učenca do tega, da vidi v dvorazmerni risbi takoj že trirazmeren predmet in da zna vsaj po preprostih telesnih oblikah takoj skicirati narisek.

Vsa ostala telesa nimajo z ozirom na vsakdanje življenje tolike važnosti ko prizma in valj. Piramido opazujemo na stolpnih strehah, pa tudi na vojaških šotorih, na grobnih spomenikih in drugod. Konice svinčnikov, kolov in pilotov so često piramide. Strehe so vobče sestavljene iz prizem in piramid. Če smo računili, koliko opeke rabimo za to ali oro strebo, nismo mislili pri tem na računanje strešne površine, ampak smo računili le posamezne trikotnike in trapeze. Takih nalog smo pa že vajeni iz drugega razreda.

Kot najlepši primer za računanje prostornine ima skoraj vsaka knjiga Keopovo piramido tamdoli v Egiptu. Mislim, da bi opravili tudi brez nje. Res je pa, da v tem pogledu ni veliko primernih nalog.

Več gradiva imamo za risanje. Učenci naj n. pr. narišejo stebre, ki je v vrtni ograji in ki je pri vrhu piramidasto prisekan. Tudi risanje raznih streh je primerna vaja. Često vidimo na večjih poslopih strehe, ki so sestavljene, ali ki imajo strešne line. Učenec naj poizkusi v takem slučaju narediti primeren model iz risarskega papirja.

Piramida in stožec sta v podobnem sorodstvu kot prizma in valj. Stožčasto obliko imajo zaklopke v sesalkah, liji, strehe na okroglih stolpih, šotori, pa slamnate in senene kopice. Iz navedenih primerov sklepamo, da nam stožec ne da mnogo opravka za računanje, pa tudi ne za risanje. V tem oziru se moramo zadovoljiti prav tako ko pri piramidi z navadnimi nalogami, ki jih delamo za vajo.

Pri obravnavanju stožca imamo priliko, da omenimo nekatere krive črte, ki smo govorili o njih že v drugem razredu. Med temi je posebno važna elipsa. Za risanje je prav pripraven lij, ki pa ni pravzaprav stožec, ker je pri obeh delih prisekana konica. Zato ga omenimo tudi lahko pri nastopni telesni obliki.

Obliko prisekane piramide nahajamo v življenju bolj poredkoma. Omenim n. pr. grotvlinu, posode za moko, nagrobne spomenike i. t. d. Jako razširjena je pa oblika prisekanega stožca, ki ga primerjamo prisekani piramidi prav tako, kakor smo primerjali piramido in stožec ali pa prizmo in valj. Prisekani stožci so cvetlični lonci, škafi, čebri, strešni žlebniki, razžagana debela, tvorniški dimniki itd.

Za računanje in risanje so v tem oziru posebno važni sodarski in zidarski izdelki. Drevesna debela računamo kot valje, obsekan les kot prizme. Če imamo količkaj časa, naredimo nekaj takih nalog z unaj

v naravi. Ko računimo prostornino prisekane piramide in prisekanega stožca, uporabljamo najčešče pravilo o računanju prizme oziroma valja. Natančno pravilo je za navadne račune predolgo. Če uporabljamo za račune v življenju razpredelnice ali tabele, uporabljamo jih pri podobnih računih tudi v šoli.

Omeniti moram še kroglo, ki se nam kaže v življenju kot razno sadje ali žoga za igro, pa tudi kot polkrogla na kotlih in obokih itd. Računske naloge o krogli so sicer jako zanimive, in imajo veliko formalno vrednost, vendar nam pa z ozirom na druga važnejša telesa navadno ne preostaja časa za tako delo.

Za risanje upoštevamo kroglo pri ščenkah, ki imajo okrogle glave, pri vijakih in pri strugarških izdelkih, ki so vobče sestavljeni iz valjastih, stožčastih in krogli podobnih delov.

Omenil sem že, da je za življenje največje važnosti, če pozna učenec poleg posameznih predmetov tudi njih snovi in izdelovanja. V tem oziru je pouk v geometriji in geometrijskem risanju podpora mnogim drugim predmetom. Vrhutega imamo tu priliko, da poučujemo zunaj šolskih sten. Priporočati moram posebno, da si učenci često ogledajo delavnice dobrih rokodelcev, da opazujejo rokodelce pri delu, da spoznavajo orodje in njega uporabo.

Seveda zahteva tak pouk mnogo truda in dela, pa skrbne priprave. Učitelj mora upoštevati osebnost posameznih učencev, krajevne razmere in še marsikaj. Zbirati mora in delati z učenci vred. Zato je pa tak pouk prijeten. O dolgočasju ni govora, zakaj v teh urah živimo z učenci pravo življenje. Mojstri smo in kmetje in trgovci in — ljudje ko drugi tam zunaj. Tak pouk je mogoč v sedanjih razmerah le na meščanskih šolah. Zato so absolventi meščanskih šol mladeniči, ki stopijo v življenje z večjo samozavestjo kakor njih tovariši iz drugih zavodov. In zato so meščanske šole priljubljene povsod tam — kjer se ne pravi pri nas! Povsod tam, kjer nimajo prve in zadnje besede politični — septembri, kakor je imenoval naše ljudi blagopokojni dr. Janez Mencinger.

KNJIŽEVNO POROČILO.

OCENE.

Zgodovinski zapiski za obče ljudske šole. Sestavil Josip Brinar. — Založil in natisnil Maks Šeber. V Postojni 1914. Velja vez. 90 vin. — Samo dve, tri o delu.

Da je knjižica sestavljena vestno; da je snov vseskozi pregledna, in pospešuje ta pregled še »Dodatek« s tremi tabelami (»Naraščanje av-

strijsko-ogrske monarhije«, »Časovni pregled«, »Pregled vladarjev«); da je jezik lep, gladek, prilagoden otroškemu razumevanju, tega mi ni treba praviti. Da bi ne bilo vse to, ne bi sestavljal »Zapiskov« Josip Brinar.

Dvoje pa je, kar jim daje posebno vrednost:

1. je obilica snovi kulturne zgodovine, prilagodena v najmanjšem obsegu zgodovini domovinstva;

2. je to knjižica, napisana na širini našim šolam. Glavni del je v nji naša junaška doba — turški boji; našla je pot vanjo naša bol — v kmetiških uporih. Na podlagi našega naroda je sestavljena zgodovina avstrijske domovine.

H koncu pa vprašanje:

Zakaj pa nimajo »Zgodovinski zapiski« še aprobacije naučnega ministrstva za rabo zgodovinskega pouka na naših višorganizovanih šolah? Prav bi jim prišli.

Pav. Flerè.

Ksaver Meško: Mladim srcem. II. zv. Zbirka povesti za slovensko mladino. — Izd. in zal. D. S. M. v Celovcu leta 1914. —

II. zvezek svojih spisov je poklonil slovenski mladini pisatelj Ksaver Meško. Priznali smo vrlino že pri I. zvezku, zveselili smo se že tam tistega, kar je bilo otroškega za otroke. Še več nudi II. zvezek, in sreča naša bi bila, da bi imenovali III. zvezek lahko že najboljšega slovenskih spisov za mladino. Še »Cencikov« in »Peterčkov«, še onega resničnega doživetja iz življenja malih, ki tvori s pravljicami vred najboljšo snov za mladinsko knjigo. Otrok terja v svoji knjigi svojega življenja, kakor ga terjamo zase mi svojega. In v opisovanju otroškega je pokazal Ksaver Meško v II. zvezku, da je mojster; najljubši bi bil naši mladini, če bi bil tak skoz. Škoda, da na nekaterih mestih ni.

Šest črtic nam je zbral v tej svoji novi knjižici. »Za mladino« pa se začena šele po prvi »Videl sem srečo«, ki je prav lepa meditacija, poem nedolžnosti, le da je otroci ne bodo razumeli. Videl je pesnik nedolžnost, a otroci je ne bodo videli; ne bo mu sledila mladina, ki se nedolžnosti ne zaveda in je v nji prav zato lepa... — Nič ne škoduje; z »Blejskim jezerom« se začne knjiga za deco. Lepa legenda o materinih solzah in o kamenitem srcu sinovem; lepša še zaradi tega, ker nas vodi v ono staro dobo naših dedov, ko so dajali na naših tleh »stoletni mračni gozdovi obilni divjačini, medvedom in volkovom, risom in divjim mačkam dom in lovišče«. Že tu naj omenim mojstrsko opisovanje prirode, ki ga je položil pisatelj v to svoje delo. Lepšega opisa Blejskega jezera ne moremo podati deci, kakor je tu. — »Moj mali« so fotografije iz šole. Okvirček ni ravno pripraven: »silna nervoznost«, »lena in zabita šola«, »dvignil bi roke k blagoslovu in k molitvi nad njimi«... — ne, okvirčka ne bodo gledali. Dosti jim je, da imajo kar »velikana«, »debeluha«, »palčka«, »Katico« in še druge. — Dosti, kakor jim je dosti »Sosedov Peterček« sam. Tu je Meško na višku kot pisatelj za mladino. Ni besedice odveč, ni opisa premalo; vse jasno, otroško, polno veselja, žalosti, resnice, življenja... Otroško delo (mlin, klopotec, vinograd), otroška vera (ptičje gostivanje), Velika noč, vuzemnica s svojimi pravljicami, z bajnostjo, pa otroški grehi — vse te zgodbe in nezgode so opisane s tako nežno ljubeznijo do tistih dni. Vanje se potopi pisatelj —

zakaj sam je Peterčkov drug — in prikažejo se neskaženi, ne ogledovani s poznejšim razmišljanjem. Le še »Peterčkov« našim malim! Ti so njihovi, ti so zanje! — »Ciganček« na pr. ne! Ne zato, ker ni otrok iz njih srede; kar zato, ker je na njem nekaj drugega, tujega, bi jim bil še zanimiv; čudežno dete je še vedno dete, zato jih oseba v povesti zanima. A povesti ne razumejo; preabstraktno jim je pisana, a abstrakta so še razblinjena, razširjena. Neznano jim bo v resnici tako hrepenenje, v katerem »so se velike, kakor oglje črne oči upirale čestokrat sanjavo in zamišljeno v daljavo. Iskale so nekje nekaj, daleč nekje, vеди Bog, kje; pričakovale so nečesar, a sam ni vedel in ne bi mogel povedati jasno in določno, kaj hoče, česa pričakuje, po čem hrepeni. Zatrepetale so mu včasih v srcu nejasne, tihe slutnje o nečem čudovito lepem; oči so mu zablestele, se širile od začudenja in strmenja; lica so mu rdela in gorela, ko je prišlo k njemu lepo in čudežno in mu je vznemirilo srce in misli.« Kaj naj vedo naši mali o srcih »zornih dev«, ki so »najmehkejša in najgloblja, tisočero lepih skrivnosti hranijo v sebi« — in ki se jim govori »v pesmi o vseh tajnostih njihovih mislih, z govoricu le njim umljivo«? Če ga bodo čitali »Cigančka«, ga ne bodo umeli, in ne bodo vedeli, zakaj »je umrla umetnost Jakobova, cigančkove pesmi, njegove sanjarije in hrepenenje njegovo«. Znabiti bi imel v novi obliki več sreče. — Samo za kratek čas je dal »Ciganček« senco delu, pa nas že vzbudi v življenje »Kikiriki!« »P e t e l i n i n g o s a k« in ves njun rod in družina je na dveh dvoriščih. Njuna storja je sicer nekaj prav vsakdanjega — kje ne pobijejo otroci po nesreči petelina in ne nastane iz tega jeza med sosedi? — ampak storja je lepa. . . Veste, kaj se Vam zgodi v šoli, ko ste jo prebrali? Vsi bodo vedeli enake storje, ta še več, oni še in še — in zahvalite se pisatelju, ki Vam je spravil toliko življenja v razred. —

Govoriti bi moral o jeziku itd. — ne bom: Meško je pisatelj po volji božji, kaj bi govoril o njem. Le na to bi ga opozoril, da »orientalskih oči« in »Rafaelovih angelov« naši otroci ne poznajo. Celo naša večja mladina še ne. Pisal pa je tako, da je imel ilustrator pri njem lahko stališče in Saša Šantel se je postavil; zlasti tam, kjer je pisatelj najboljši, t. j. v »Sosedov Peterček« in »Petelin in gosak«.

D. S. M. je poskrbela, da je dala slovenski mladini v vsakem oziru res lep dar; prosili pa bi ponovno, če bi izdajala mladinske spise l e t r d o v e z a n e ali vsaj k a r t o n i r a n e, da roma knjiga lahko brez skrbi za svoj obstanek iz rok v roke. Pav. Flerè.

NOVOSTI.

»Zvonček« objavlja v 12. številki tega letnika (XV.) to lepo vsebino: 1. Iz pesmi Janka Lebana: Izginola sreča. Mrtvaški zvon. Ležnivi prijatelji. 2. Drago Širok: Jeseni. Pesem. 3. Gradiščan: Oče. Povest. 4. Kotor v Dalmaciji. Podoba. 5. Močnikova rojstna hiša v Cerknem na Goriškem. Podoba. 6. Jakob Dimnik: Stoletnica rojstva slovenskega učenjaka. Poučni spis. 7. Dr. Fran vitez Močnik. Podoba. 8. Ivan Albrecht: Na zimo. Pesem. 9. Slovan Slovanov: Mima. Povest. 10. Ivo Trošt: Bršljan in smreka. Basen. 11. Učenci in učenke Ciril-Methodovih šol v Trstu za »Rdeči križ«. Podoba. 12. Josip Kralj: Ob morju. Večerna. Jesen ob

morju. Svetilnik. Morje in dan. Morska vožnja. Pesmi. 13. Ivan Albrecht: Babici. Pesem. 14. Kotorski zaliv v Dalmaciji. Podoba. 15. Pouk in zabava: Metulj iz tintnega madeža. — Rešitev besedne uganke v enajsti številki. Rešilci. — V vojnem času. — Junaška deklica Rozina Honechova. (S podobo.) — Najtežje rane — ozdravljive. — Obisk matere na bojišču. — Desetleten deček na bojišču. — Junaki našega časa. — Kotiček gospoda Doropoljskega. 16. Ob sklepu petnajstega letnika. — Ta krasni mladinski list, ki je v največjo čast naši organizaciji, naj ne pogreša nobena slovenska šola! Pa tudi ne smel bi manjkati v nobeni boljši obitelji. Za to naj skrbi pred vsem napredno učiteljstvo pri nastopu novega letnika! Na delo torej!

RAZGLEd.

Pedagoški paberki.

Deset zapovedi vojne pedagogike, kakor jih je sestavil znani nemški filozof in pedagog Th. Ziegler:

1. Glej na disciplino in red pri svojih učencih in jih navajaj kakor prej tako posej k rednemu izpolnjevanju tega, kar je njihova dolžnost. Zakaj danes si odgovoren svojemu narodu bolj kot kedaj prej za prihodnjo generacijo. Ampak zato ne bodi šolski tiran, danes manj ko prej in razumi znanost, da pustiš veljati tudi pet za premo. In ne nagajaj jim dosti: saj morajo čitati vsak dan časopise.

2. Ne dovoli, da bi bila vojska v zabavo šolski mladini; saj je zelo resna stvar. Zato ne praznuj vsake zmage s šole prostim dnevom.

3. Vzgajaj svoje učence za državljane. Zdaj imaš zato najlepšo priliko, zakaj vojna je prvovrstni vzgojitelj državljanstva.

4. Poučuj še zanimivejše kakor je bila dozdej tvoja dolžnost; zakaj misli učencev hodijo zdaj kaj rade svoja pota. Zato spravljal ves pouk v zvezo z dogodki dneva in ure. Kjer je mogoče, ne pusti, da ti uide prilika; kjer je težko, tam jo privleči z mirno vestjo za lase.

5. Napravljaj še bolj kot dozdej vsako uro za uro nemščine in naj se uče tvoji učenci sloga generalnega kvartirmojstra pl. Steina. To lahko napraviš tudi v latinščini in matematiki.

6. Čitaj v nemškem pouku Schillerja, kolikor moreš in hočeš; kajti najbolj moški je med pesniki; in da bi vzgajal estete, za zdaj nima vrednosti.

7. V zgodovinskem pouku govori mnogo o bitkah in se veseli, da lahko storiš, ne da bi te grajali; tvoji mladi se tega vesele in poskusijo prestaviti v odmorih takoj v prakso; to jim de dobro. In navajaj jih, da zro na božje vladanje v zgodovini, ki se razodeva danes tako čudovito in čudežnopolno.

8. Ne brigaj se strahoma za svoj učni načrt in za svoj urnik. Če ti je predpisano, da govoriš o Indiji, si mirno napravi vojno uro ter vodi svoje terciane pot od Metza v Pariz ali k Mazurskim jezerom. Tudi pri šolskih oblastih ne sede nikaki nestvori, ampak razumni in patriotični možje.

9. Prevdari, če je res kak razloček med možem in ženo in med junaštvom moža in junaštvom žene; zato si lahko spet postaviš vprašanje koedukacije za problem, četudi

si znabiti že tajni svetnik, Zakaaj rabimo moških mož in rabimo ženskih žen, in vsak del ima svoj poseben dar in svojo posebno nalogo v vojski.

10. Veseli se, da je konec stoletja otroka; kajti to je bila neumna beseda. Naši vojskovodje so možje med 50. in 70. letom, in tudi dečki, ki so šli neustrašeno kot najmlajši v vojsko, se vrnejo domov kot resni možje od svojega težkega moškega posla in vtisnejo tudi času poslej svoj pečat. —è.

Iz Tolstojevе pedagogike:

— Levinu je postalo jasno, da ne more živeti le po tistih prepričanjih, v katerih je bil vzgojen.

»Kaj bi bil in kako bi uredil svoje življenje, da nisem imel teh načel, da nisem vedel, da je treba živeti Bogu in ne svojim lastnim potrebam? Bil bi ropal, lagal, moril. Ničesar od tega, kar tvori najvišjo radost mojega življenja, bi ne bilo za mene.«

A navzlic največjim naporom svoje domišljije si vendar ni mogel predstaviti tiste živalske stvari, katera bi bil on sam, da bi izvedel, čemu živi.

»Iskal sem odgovora na svoja vprašanja, a tega odgovora ne more dati mišljenje, ki se nahaja v neizmernem razmerju do vprašanja. Ta odgovor mi je dalo življenje samo, v mojem spoznanju tega, kar je dobro in slabo. A tega spoznanja si nisem pridobil z ničemer, temveč dano mi je bilo obenem z vsem, dano zato, ker ga nisem mogel vzeti od nikoder. Odkod sem ga vzel? Ali sem prišel s svojim razumom do zaključka, da moram ljubiti svojega bližnjega in ga ne smem zadaviti? V detinstvu so mi to povedali in z veseljem sem verjel, ker so mi povedali le to, kar je že ležalo v moji duši. A kdo je to našel? Razum ne! Razum je našel borbo za obstanek in zakon, ki zahteva, da je treba odstraniti vse, ki nas ovirajo, da ne moremo izpolniti svojih želja. To je nauk razuma, a ljubezni do bližnjega razum ni mogel učiti, ker bi bilo neumno.«

Levin: »... in kar je glavno, moralno vzgojo imata.«

Livo: »Vi pravite: moralno vzgojo. Nemogoče si je predstavljati, kako je to težavno. Jedva ste premagali eno stran, že zraščajo druge, in nov boj se prične. Ko bi ne bilo opore v veri, potem bi noben oče ne mogel vzgajati brez nje, sam s svojimi močmi.« (»Ana Karenina«; slov. prevod.) —è.

Nad narodom stoji človeštvo, nad ljubeznijo do domovine raste ljubezen do znanosti. Mednarodna je, in nobena svetovna vojska ne more umoriti vseh mislečih glav in odpihati vseh spoznanj. Če pomrjejo vsi možje, bodo zrle žene same preko deželnih in narodnih mej skupno in različno v svojem duševnem bitju in svojem telesnem življenju, primerjale bodo in predružačevale. Ljudje bodo vedno narodni in mednarodni. Kako nespametno je torej, če izključujejo učene družbe svoje inozemske člane ali če se napravljajo inozemske časti, kakor bi ne bile prejete. Kakor da ne bi služilo nekoč zemljepisno raziskavanje Anglije k razširjenju pravih predstav tudi v Nemčiji. Kakor da so poskušali angleški geografi razlagati Avstrijo in Prusijo za ruski provinci! Znanost, ki stremi po tem, da služi splošnemu človeškemu vpogledu, je torej mednarodna, nima z nasprotstvi držav med seboj nič opraviti, se je ne sme dotikati. Zmerjanje tujih narodov, ki se širi zdaj v predavanjih »učenjakov«, stoji na stopnji neumne šolske knjige, ki pripoveduje le o zmagah in junakih lastnega naroda in pobedah ter grozodejstvih nasprotnikovih, in nima z znanostjo nič opraviti. Fr. L.-St.

Boj za principe. »Mladina sploh nagiba k veri, da se lahko ustvarja prepričanje z logičnimi dokazi in torej z dialektičnimi zmagami. Kolikor bolj pa se človek stara, toliko bolj pridobiva gotovost, da imajo vsa končna prepričanja svoje korenine v nazorih in čustvih, nazadnje v mišljenju in v volji in da se ti logični vzroki nikakor ne umikajo. In zato ponehava v starosti veselje do bojev za principe; saj so le brez koristi.« (Fr. Paulsen: »Aus meinem Leben.«) —è.

Gojitev zgodovinskega smisla. V Weyrichovem delu »Anschaulicher Geschichtsunterricht« čitam sledeči, času primerni odstavek:

»Zgodovinski smisel zbudimo lahko le na isti način, po katerem zdramimo v otroških srcih smisel za naravo. Tukaj je občevanje z naravo, gledanje in prisluškovanje in iz tega je izcimljeno udeleževanje, tam občevanje z ljudmi preteklih časov, kakor se nam od blizu prikazujejo v rečeh in prikazih, ki so priče iz nejasnih dni od nekedaj in kakor segajo v naše sedanje življenje. Okolica otrokova, domačija je torej izhodišče in konec zgodovinskega poučevanja. In zato spadata individualiziranje in lokaliziranje prav gotovo med čarobna sredstva, ki dostikrat pretapljajo mrtvo kamenje zgodovinske učne snovi v kovine. Če poučujemo zgodovino na podlagi spominkov v domačiji, smo si postavili najtrdnjše zveze med učno snovjo in med učenci, potem čutimo in vemo, da so potomci onih ljudi, katerih usoda in dejanja pripovedujemo, potem preživimo z lokalnimi spominki in po njih še enkrat vse preteklo in postanejo nekaki sodelavci, pričujoči in gledalci.« —è.

Pedagoška centrala se ustanovi v Berlinu pod imenom »Jubiläumsstiftung für Erziehung und Unterricht«. Podjetje podpira pruska vlada. Kot smoter navajajo: Ustanovitev in otvoritev centralne nabiralnice, poizvedovalnice in predelovalnice za vzgojo in pouk. Da se ta smoter doseže popolnoma, naj se zbira snov za znanstveno raziskavanje in praktično posvetovanje na polju nemške in inozemske vzgoje in pouka; z raziskavanjem na polju mladinoslovja in mladinske vzgoje, s stalnimi in menjavajočimi razstavami, z veliko knjižnico in z napravo delavnic za teoretično in praktično delo naj se postavi ta velika centrala v službo vesoljnemu pedagoškemu svetu, tudi v inozemstvu. V to ogromno podjetje naj se uvrste tudi vsa, že obstoječa centralna pedagoška podjetja, med drugimi tudi nekedanja nemška razstava v pouku na svetovni razstavi v Bruslju, šolski muzej mesta Berlina, kraljeva pruska poizvedovalnica za šolstvo, prirodznanski nadaljevalni tečaji za nadučitelje (srednješ. prof.), znanstveni tečaj za seminarske učitelje v Berlinu in društvo za nemško zgodovino vzgoje in šolstva.

Fr. L.-St.

K problemu vzgoje s čtivom: »Naj vendar nihče ne misli, da je razumeti Lessingovega Nathana ali Goethejeva Hermanna in Dorotheo težko in da je v njej manj resnice in manj zlatih rekov kakor pavlinski list ali od Janeza Kristusov govor. In ravno, če se bo v bodoče mučilo naše kmetske otroke v vaški šoli manj s palestinsko geografijo, z nerazumljivimi verskimi stavki in neprebavljivimi reki, ostane toliko več časa, da se jim da iz duševnega življenja lastnega naroda, da se jih vzgaja k zajemanju iz njegovih tako bogatih kulturnih vrelcev.« (Strauß: »Alter und neuer Glaube.«) —è.

Šolske in učiteljske vesti.

Proti večernemu pouku v nadaljevalnih šolah se je uvedla mogočna akcija v Nemčiji. Da z uspehom, nam kaže naslednja tabela, ki pripoveduje, koliko učnih ur imajo nadaljevalne šole na teden po dnevu:

Od vseh učnih ur je bilo

	Vel. Berlin	Berlin v odstotkih	Charlottenbg.	Schönebg.	Neukölln	Rh.-Westf.	Düsseld.
v dopoldanskih urah do 1	22	22	56	32	39	35	48
med 1.—6. uro	38	46	12	68	51	29	30
med 6.—8. uro	38	32	17	—	—	34	23
po 8. uri in ob nedeljah	3	—	12	—	10	1·5	—
	(12 prostovoljno)				(1e prostovoljno)		

Kako plača Hesenska svoje ljudskošolsko učiteljstvo. Dne 13. sušca t.l. je bila sprejeta v drugi kameri po dogovoru z vlado in prvo kamero plačilna skala z desetimi stopnjami in danes je že v veljavi. Po tej je začetna plača 1450 Mk. — 1740 K in končna plača 3600 Mk — 4320 K. Druge stopnje so sledeče: 1750, 1900, 2100, 2300, 2500, 2800, 3000, 3003 Mk.

Ruski kongres za ljudskošolski pouk je bil letos v Peterburgu. Poročilo o njem nam prav dobro kaže »svobodnost« na Ruskem. Iz vseh delov Rusije je prišlo nanj kakih 7000 učiteljev. V sklepčnem zborovanju bi morali sprejeti sklepe, kakor jih je sekcija sestavila in predložila. Zahtevali so enotno izobrazbo za posamezne učiteljske službe, izjavili so se proti politični policijski naredbi, ki zahteva tudi pr nemških narodih splošno uvedbo ruščine tudi pri začetnem pouku. Ruski učitelji so zahtevali, naj se nauče Finci, Loti, Leti, Malorusi, Tartari, Kalmuki, i. dr. najprej v elementarnih šolah svojega jezika, in šele, ko obvladajo tega, naj se jih poučuje v enotnem ruskem jeziku. Policija pa je kratkomalo prepovedala, da bi se glasovalo o teh predlogih. Da je ta način, kako zadovoljiti državljane enostaven, je gotovo: ne prepove se jim samo, da ne smejo izraziti svojega mnenja, ampak se jim celo ušesa zapre s policijskimi ključavnicami, da se ne morejo med seboj razumeti. Tem policijskim junakom bi se dalo lahko še dober svet, naj dovolijo v bodoče tak kongres le pod tem pogojem, da smejo govoriti posamezni udeleženci med seboj le po telefonu. Telefonsko zvezo pa je treba samo pretrgati — in vsa stvar dobi še moderno lice. Pri glasovanju pa naj bi stal pri vsakem udeležencu policist, ki bi mu zvezal roke na hrbtu. Tako ne bi se sklenilo nič »državi nevarnega« — in država bi bila rešena.

Razne vesti.

Rojstna stoletnica dr. Frančiška viteza Močnika. Dne 1. oktobra t.l. je minilo 100 let, kar se je porodil v Cerknem na Goriškem dr. Frančišek vitez Močnik. Letos praznujemo torej rojstno stoletnico moža, ki si je za šolstvo sploh, zlasti pa za slovensko šolstvo iztekel nevenljivih zaslug. »Učit. Tovariš« se njegovih zaslug spominja v posebni slavnostni številki z dne 20. novembra t.l. št. 40. Tukaj se proslavlja na dostojen način spomin tega slavnega sina našega naroda, ki je tudi pri reorganizaciji štajerskega ljudskega šolstva kot prvi c. kr. dež. šolski nadzornik sodeloval. Kot spisovatelj šolskih knjig zlasti računskih je dr. Fr. vitez Močnik slavno znan nele v Avstriji ampak tudi daleč onkraj naših državnih mej. Slava slovenskemu učenjaku!

Poljsko gimnazijo v Pragi so otvorili dne 14. novembra. Nameščena je v češki realki na Kraljevih Vinogradih. Ravnatelj gimnazije je profesor Žiga Schneider. Na zavodu poučuje 18 profesorjev, beguncev iz Galicije. Vpisalo se je sedaj v šolo 168 učencev. Z ozirom na to, da je v Pragi silno mnogo galiških beguncev, se zdi to število majhno, toda uvaževati je treba, da mnogo poljskih dijakov obiskuje češke srednje šole, na katerih so vpisani kot hospitant.

Sistemi letal v sedanji vojni. Do l. 1913. se je še splošno govorilo o prvenstvu francoskih letal in zrakoplovov. To leto pa so prevzeli rekord Nemci. In že pred letom 1914. je izvažala Nemčija letala v druge države. Tako v Južno Ameriko Rumpler-Rusijo Etrich-goloba, Albatros-dvokrov, v Anglijo in Italijo Etrich-goloba, v Rusijo Etrich-goloba, Albatros- in Aviatik-dvokrova, v Turčijo D. F. W. (Deutsche Flugzeugwerke) dvokrov in Harlan-enokrov. Pa tudi doma so si napravljale razne države svoja letala. Francoska vojna uprava ima v rabi le domače eno- in dvokrove, Anglija, poleg nemških, še angleške, ameriške in francoske izdelke. Italija

uporablja domače izdelke (Calderra, Antoni, Caproni), pa še francoske, angleške, ameriške in nemške. V Rusiji so v rabi stroji dveh nemških tvrdk, potem ameriških in francoskih; bolj znano je postalo rusko letalo Sikorskega. V Nemčiji prevladujeta in sta pred vsem v rabi tipa golob in dvokrov s spredaj montiranim motorjem. Nemška mornarica rabi sledeča vodna letala: Rumpler-enokrov, Ago- in Albatros-dvokrov in dva tuja izdelka: Avro in Curtiss. Avstro-Ogrska ima za vojne namene dva glavna tipa: enokrov Etrich-gooloba in Lohner strelični dvokrov (avstrijski izdelek). Pri avstrijski mornarici so v rabi: Lohner, Curtiss in Leveque.

Zdravniške zapovedi proti okuženju. Kolera, legar, griža, in druge bolezni kužnega značaja so se zaradi sedanje vojne že začele pojavljati v nekaterih krajih naše države. Zato opozarjamo na naslednje zdravniške zapovedi: 1. Snaži svoje telo, koplji se pogostoma v čisti vodi in umivaj z milom! 2. Pusti zrak in luč v svoje stanovanje in skrbi, da bo v hiši vedno vse snažno! 3. Bodi zmeren v jedi in pijači! 4. Ne uživaj sirovega sočivja, nezrelega in neolupljenega sadja! 5. Pij samo čisto vodo ali kuhano! 6. Ne obiskuj po nepotrebnem bolnikov in ne jej in ne pij ničesar v bolnikovi sobi! 7. Če kdo oboli, pokliči takoj zdravnika! 8. Ne upiraj se, če te je treba v bolnico prepejljati! 9. Pusti si kože cepit! 10. Izpolnjuj vse ukaze sanitetne oblasti!

Ob sklepu XXXV. letnika se vsem našim podpornikom, duševnim in gmotnim, najtopleje zahvaljujemo na njih dosedanji naklonjenosti proseč jih v očigled nastoplih resnih časov tudi nadaljne izdatne podpore, da nam bode mogoče izvrševati istotako vstrajno kakor do sedaj važno svojo nalogo: v prosep narodnega šolstva in v povzdigo prosvete milega naroda našega!

V tem smislu želimo vsem somišljenikom, prijateljem in podpornikom našim prav vesele božične praznike ter srečno novo leto!

Uredništvo Popotnika.

Cenjenemu učiteljstvu in slavnim okrajnim šolskim svetom priporočamo v obilna naročila vse predpisane šolske tiskovine po najnovejših vzorcih, najnovejše mladinske spise lastne in druge zaloge, poštno in druge tiskovine za šolsko uporabo na ljudskih, obrtnih in meščanskih šolah, učne načrte, razne napise na lepenki itd. - Zahtevajte cenik, ki se pošlje brezplačno in poštne prosto. - Vsako leto izide 'Ročni zapisnik' z osebnim štatusom in imenikom vseh šol po slov. deželah.

UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI

registrov. zadruga z omejj. zavezo

Frančiškanska ulica 6.

